

CEM'U'n - NİHÂYE

(جمع النهاية)

İbn Ebû Cemre'nin

(ö. 699/1300),

Buhârî'nin *el-Câmî'u's-şahîh*'inden derlediği muhtasar hadis kitabı.

Muhtasarı İbn Ebî Cemre diye de bilinen eserin tam adı *Cem'u'n-nihâye fi bed'i'l-hayr ve'l-gâye*'dir. Hadis kitaplarındaki uzun senedler yüzünden müslümanların hadis ezberleme konusunda tembellik gösterdiğini söyleyen müellif, *Şahîh-i Buhârî*'den seçtiği, 297 (293 veya 296) hadisin sahâbî râvisi dışındaki senedlerini almamıştır. Buhârî'nin muhtelif bablarda mükerrer olarak zikrettiği hadislerden en kapsamlı olanları seçmiş, muhtasarın kendi içinde bütünlüğünü ön planda tutarak bunları bab başlıklarıyla ayırmamıştır. İbn Ebû Cemre bu çalışmayı, Allah'a yakınlık vesilesi kabul ettiği hadis ezberleme gibi önemli bir ibadeti canlandırmak maksadıyla ve müslümanların bid'atlardan kurtulmasına vesile olması ümidiyle yaptığını söyler.

Kitabın adı bazı kaynaklarda *Cem'u'n-nihâye bi-ba'zî'l-hayr ve'l-gâye* şeklinde yazılmış (Sezgin, I, 126), *gâye* kelimesi bazılarında *cinâye* şeklinde kaydedilmiştir (Serkis, I, 28). İstanbul kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan eserin çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1286, 1302, 1314, 1321, 1349).

Cem'u'n-nihâye'nin şerhleri şunlardır: 1. *Behcetü'n-nüfûs ve tehallihâ bi-mâ rifeti mâ lehâ ve mâ aleyhâ*. Bizat İbn Ebû Cemre tarafından tasavvufi ağırlıklı olarak yazılan, İstanbul'da ve dünya kütüphanelerinde pek çok nüshası bulunan eser dört cilt halinde Kahire'de basılmıştır (1348, 1355). Müellif, eserini yazdıktan sonra kitabıyla ilgili olarak kendisinin ve samimiyetlerinden emin olduğu kişilerin gördüğü yetmiş rüyayı da *el-Merâ'id-dâle 'alâ fazli muhtasarı'l-Buhârî el-müsemma bi-Behcetü'n-nüfûs* adıyla bir kitapta toplamıştır. Bu eser *el-Merâ'id-dâle 'alâ fazli muhtasarı'l-Buhârî* ile birlikte basılmıştır. 2. *Şerhu Muhtasarı İbn Ebî Cemre*. Ali b. Muhammed el-Uchûrî'ye (ö. 1066/1656) ait olan bu eserin muhtelif yazmaları mevcuttur (Sezgin, I, 127). 3. *en-Nûrû's-sârî 'alâ metni Muhtasarı'l-Buhârî*. Ahmed b. Ahmed es-Süccâi (ö. 1197/1783) tarafından yazılan eser henüz basılmamıştır (Sezgin, I, 127). 4. *Hâşiye*. Mu-

ammed b. Ali eş-Şevânî'nin (ö. 1233/1817-18) bu eseri Kahire'de birçok defa basılmıştır (1274, 1285, 1286, 1297, 1304, 1314, 1317, 1325, 1326, 1327, 1332, 1347, 1353). 5. *et-Ta'liku'l-fahrî*. Muhammed Abbas Ali Han'a ait olan eser Hindistan'da basılmıştır (1314). 6. Abdülmecîd eş-Şenûbî (ö. 1348/1929) tarafından yazılan bir diğer şerh de Kahire'de (1302), ayrıca hadislerin ve eserde geçen âyetlerin alfabetik fihristiyle birlikte Beyrut'ta (1406/1986) basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Cemre, *Behcetü'n-nüfûs*, Kahire 1355; *Keşfü'z-zunûn*, I, 599; II, 1989; Serkis, *Mu'cem*, I, 28; II, 450; Sezgin, *GAS*, I, 126-127; *el-Kâ-mûsû'l-İslâmî*, I, 633; Kasım Kufralı, "Buhârî", *IA*, II, 772.

İSMAIL L. ÇAKAN

CEMÛM SERİYYESİ

(سرية جموم)

Cemûm'da bulunan Süleym kabilesi üzerine Zeyd b. Hârise'nin 6 (627) yılında düzenlediği seriyye (bk. ZEYD b. HÂRİSE).

CENÂB

(الجناب)

Çeşitli terkiplerle birlikte saygı ifadesi olarak kullanılan bir tabir.

"Yaklaşmak" ve "uzaklaşmak" mânasında zıt anlamlı kelimelerden olan *cenâbet* kökünden isimdir. Sözlükte "bir şeyin yanı, yakını, çevresi" veya "bir şeyin uzağı" anlamına gelir. *Cenb* kelimesiyle eş anlamlı olan *cenâb*, mecaz olarak "himaye ve gözetim" mânasına da kullanılır. *Cenâb* kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemekle birlikte eş anlamlısı olan *cenb*, bir yerde "Allah'ın civarı, yakını" veya "Allah yolu", iki yerde "uzak (komşu)" ve "yan taraf" anlamlarında kullanılmıştır (bk. ez-Zümer 39/56; en-Nisâ 4/36; Yûnus 10/12). Hadislerde de sözlük mânalarında geçmektedir (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "cnb" md.). *Cenâb* Türk-İslâm kültüründe "Cenâb-ı Hak, Cenâb-ı Allah, Cenâb-ı Kibriyâ", ayrıca "Cenâb-ı Peygamber" ve "Cenâb-ı hilâfetpenâhî" terkiplerinde olduğu gibi daha çok Allah'tan ve Peygamber'den, bazan da padişahın söz edilirken "hazret" anlamına gelen bir saygı ifadesi olarak kullanılır. Cumhuriyet'in ilânından önce müslüman olmayan yabancı diplomatlar hakkında da

"cenapları" tabiri kullanılırdı (ayrıca bk. HAZRET).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "cnb" md.; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "cnb" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "cnb" md.; Halil İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-hüsnâlar* (doktora tezi, 1985), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 102, 109, 206, 227; "Cenâb", *IA*, III, 90; *ML*, II, 852.

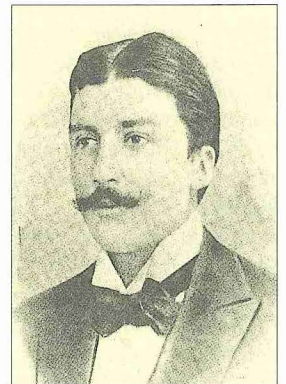
YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

CENAB ŞAHABEDDİN

(1871-1934)

Servet-i Fünûn dönemi şair ve nesir yazarı.

2 Nisan 1871'de Manastır'da doğdu. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında şehid düşen binbaşı Osman Şahabeddin Bey'in oğludur. Babasının ölümü üzerine altı yaşlarında iken ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. Bir süre Tophane'de Mekteb-i Fezziyye'ye devam etti; daha sonra girdiği Eyüp Askerî Rüşdiyesi'nin yıkılması üzerine Gülhane Askerî Rüşdiyesi'ne geçti ve 1880 yılında buradan mezun oldu. Okulun benimsediği usul gereğince kura ile Tıbbiye İdâdîsi'ne girdi, iki yıl okuduktan sonra Askerî Tıbbiye'nin beşinci sınıfına kabul edildi. 1889'da doktor yüzbaşı olarak okulu bitirdi. İyi bir derece ile mezun olduğu için 1890 yılı başlarında cilt hastalıkları sahasında ihtisas yapmak üzere devlet tarafından Paris'e gönderildi. Burada dört yıl kadar kaldı. Avrupa dönüşü bir müddet Haydarpaşa Hastahanesi'nde hekimlik yaptı; takip edildiği korkusuyla İstanbul'dan uzak bir yerde görev almak için Karantina Dairesi'ne geçmeyi tercih etti. Mersin ve Rodos'ta karantina doktoru olarak çalıştı. 1896'da sihiye müfettişliği göreviyle Cidde'ye gönderildi. 1898'de Cidde'den merkez müfettişliği vazifesiyle İstanbul'a döndü. Bir ara, Su-

Cenab Şahabeddin